

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ȘI CULTURALA

Director : E. LOVINESCU

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

I

Cazul tânărului poet ce-și înseamnă o traectorie sigură dela prima bătae de aripă e destul de comun; cazul scriitorului, ce se realizează numai după lungi dibuiri, e recent¹⁾; cazul omului matur ce-și găsește brusc un talent la o vârstă la care ceilalți și-l pierd de obicei, este însă aproape unic. Fără nici o pregătire, fără nici una din acele indispensabile încercări ale tinereții, ignorând arta scrisului, îndepărtat prin meserie dela orice ocupație literară sau activitate culturală, Maiorul Brăescu a început să scrie spre cincizeci de ani. Întâmplarea i-a pus condeiul în mână; dela prima schiță a arătat însă nu numai un incisiv dar de observație, ce putea preexista în stare latentă, ci și o siguranță de ton, o sobrietate de stil, o consecvență de procedee literare, o atitudine unitară și spontană care fac dintr'insul un scriitor ajuns la maturitate fără să fi cunoscut inițierea.

. . .

Între satira maiorului Brăescu și cea a lui Caragiale sunt asemănări și deosebiri. Izvorând în genere din prezentarea realității meschine în cadrul unor pretenții disproporționate, ea se bazează la Caragiale pe contrastul dintre fond și formă. Nu atacă un om ci un moment din evoluția noastră culturală; este deci strâns legată de o epocă de tranziție. E o satiră de valoare socială; întovărășește timpul în procesul lui de clarificare. Nu se scoboară în jocul resorturilor intime ale sufletului ci se oprește la aspectele schimbătoare; din mobilitatea lucrurilor fixează câte-va trăsături caracteristice.

Din acelaș contrast dintre fond și formă iese și satira Maiorului Brăescu. Caragiale operase de predilecție în domeniul politic, zugrăvind practica vieții noastre constituționale în cadrele unor principii ce o depășeau. Maioru

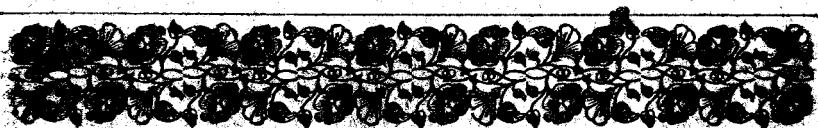
1) D. Rebreanu.

Brăescu aplică aceeași metodă vieții militare. Prin seriozitatea punctului de plecare, prin sobrietatea mijloacelor de care se servește, prin stricta transpunere a realității, opera lui nu e în nici o legătură cu celelalte încercări satirice privitoare la armată. Le întrece nu numai ca execuție ci și ca procedee. Nu deformează realitatea; nu țintește la crearea unui vast tip de sinteză dar și de exagerație; nu e o operă de fantezie satirică ci de observație precisă. Își prezintă eroii fără comentarii, cu o scrupulozitate aproape științifică. Satira nu iese nici din vervă, nici din ton, nici din accentuarea unor linii caricaturale; nu e nici exuberantă, nici chiar comunicativă. E totuși cu atât mai impresionantă cu cât e mai impalpabilă; discreția îi dă o rezervă necunoscută lui Caragiale; îi lipsește nu numai insistența demonstrativă dar chiar și elementul destul de vizibil al ironiei. Exprimată prin termenul pompos și exagerat, ironia lui Caragiale îi tradează intenția satirică; din atitudinea de falsă admirație față de eroi, scriitorul își descopere uneori jocul. Ironia este o formă intelectualizată a satirii; în tonul ei găsim semnul unui comentariu al lucrurilor, interesant în sine, dar de un caracter pur cerebral. Satira Maiorului Brăescu reprezintă însă un proces de obiectivare; străină de orice element intelectual, ea iese din simpla juxtapunere a lucrurilor și din contrastul evident dintre formă și fond, nesubliniat de nici un accent personal.

Fiind exprimarea realității *a contrario*, ironia lunecă ușor la deformare; cu greu se poate abține scriitorul de a nu și exagera instrumentul până la grotesc. Umorul dinpotrivă reprezintă o falsă adaptare la obiect; defectul e descris cu precizie milimetrică și devoțiune. Nu i se atribuie unui individ calitatea ce-i lipsește, ci i se descrie viciul ca și cum ar fi o calitate. Procedeele este deci invers; ca și la ironie, îndărătul lui găsim însă o atitudine. Caragiale a posedat și ironia și umorul, întrebuițându-le alternat. Satira lui are deci un accent personal; prezentarea realității e sprijinită de procedeele intelectuale care o subliniază. Satira Maiorului Brăescu e mai simplă; n'are artificii intelectuale. Nu e atât de vizibilă; țigbind însă din înseși lucrurile și nu din părerea noastră despre ele, este mai obiectivă și mai epică.

E. LOVINESCU

Senină undă lină

Iubirea mea nu-i raza norocului visat
De tinere fecioare; nu-i visul ce în casă
Un înger îl aduce pe aripi de mătăasă
Și lângă pieptul tânăr îl culcă lin în pat.

Iubirea mea nu-i raza fecioarelor visări
Iubirea mea-i o noapte țesută din mistere,
O noapte care fuge de pace și tăcere,
O noapte 'ndrăgostită de sbuciumate mări.

Senină undă lină ce m'ai oprit în loc
Să te ascult o clipă, copila mea, oceanul
Se sbate și mă chiamă și eu sunt uraganul
Menit în veci să n'aibă de liniște noroc.

G. ROTICĂ

BCU Cluj / Central University Library Cluj

S o n e t

de W. Shakespeare

Eu sunt o toamnă azi întârziată
La suflul rece-al vântului ernatic
Se mișcă foi pe ramuri, singuratic,
Ce-au fost de cânturi adăpost odată.

Eu sunt amurgul inserat ce piere
Rănit de-a Noptii palide cunune,—
Acest simbol al morții care pune
Pe univers sigiliu de tăcere.

Eu sunt scânteia unui foc ce zace
Sub propria-i cenușă ca 'n zăbranic
Și-așteaptă singur să se stingă 'n pace...

—Tu vezi ce sunt și de-aceea crește
Iubirea și sfântă pentru-acela care
Curând se duce de pe lume, moare...

N. M. NIGRIM

LACRIMA

— COMEDIE INTR'UN ACT —

SCENA I.

Acțiunea se petrece într'un pavilion de vară la Herăstrău. O masă la mijloc cu sticle, pahare, tacâmuri cu fructe și flori din belșug.—Pe două scaune în jurul mesei baterii de șampanie. La ridicarea cortinei N. Teodorescu isprăvește de cântat canzoneta italiană: „Canta per me”. Aplauze, gălăgie, veselie însuflețită. Toate personajele sunt în scenă afară de Teodor Enescu și Anicuța Smadu. Se aud lăutarii cântând în alte pavilioane.

N. Teod. *(În mijlocul scenei înconjurat de invitați, Lelia și Elvira la dreapta.)*

Ei! Acuma, fraților, voi treceți în pavilionul de lângă lac!
D-na Lelia Mihăilescu aci de față având intențiunea să resolve o gravă, importantă și extra ordinară afacere judiciară și dorind, ca să mă exprim astfel, să ciupească o consultație celebrului, neîntrecutului, unicului jurisconsult al veacului nostru Nenea Tudorică Enescu, care sosește cu Fiat-ul său, de 90 H. P. va trebui să-i lăsăm singuri.

(Protestări unanime)

Primul invitat

Nu se poate!

Al doilea „

Protestez!

Al treilea invitat

N'are nici un haz!

Prima doamnă

Asta-i trădare!

A doua „

Să fim cu toți! Să fim cu toți!

N. Teodorescu *(Împingându-i spre ușe)* Hai! Hai! Repede, Bibicu v'a invitat, Bibicu hotărăște! Fiți cumiști! Trebuie să ascultați pe Bibicul! Hai cu moșu! Hai cu moșu! Dincolo aveți și lăutari! Un taraf ne mai pomenit!

Primul invitat

Vii cu noi?

Al doilea „

Vii și tu?

Al treilea „

Să nu ne lași singuri!

Prima doamnă

Hai, Teodorescule!

A doua „

Vii cu noi?

N. Teodorescu. Sigur! Sigur! Bibicu va face pe guristul! Bibicu are să vă cânte, Primavera gentile, Fior di Rubino și Drag mi-e să trăesc pe lume, frică mi-e că mor ca mâine. *(ese cu ea fredonând)*

Primul invitat

Bravo!

Al doilea invitat	Superb!
Al treilea „	Splendid
Prima doamnă	Bravo Teodorescule!
A doua „	Să trăești, Nicule dragă

SCENA II.

Elv. Ionescu. Ți-am făcut rost! Vine!

L. Mihăilescu. (*o sărută*) Îți sărut ochișorii!

Elv. Ionescu. Dar ce a fost asta pe tine?

L. Mihăilescu. Un capriciu! Ți-e nu ți s'a întâmplat să vrei cu orice preț pe cineva? Ei! Il vreau pe băiatul ăsta de multă vreme.

Elv. Ionescu. Și era așa de greu?

L. Mihăilescu. N'am avut încă prilejul, și nu știam cum să încep. Când am auzit că tu îl cunoști te-am rugat să-l înviți și acum... e gata! Dar îți mai cer un serviciu.

Elv. Ionescu. Anume?

L. Mihăilescu. Să mă lași singură cu el. Aș fi mai liberă... Mai în voce... Cu tine ar merge mai greu. Pe urmă nu vreau... nu se poate!

Elv. Ionescu. Cu mine? Ei! Bravo! Mie mi-a trecut de mult, dragă, dar dacă vrei tu... să facem cum e bine. (*se aude automobilul*) Auzi? El trebuie să fie.

L. Mihăilescu. Curios! Acum când știu că trebuie să vină nu mai am nici o emoție.

Elv. Ionescu. Așa e viața! Odată dorința împlinită...

L. Mihăilescu. Ce motive ai găsit? Cum mi-l prezinți?

Elv. Ionescu. Ce-ți pasă ție? Nu trebuie uvertură! E băiat inteligent!

SCENA III.

(Intre Teodor Enescu: 42 de ani, figură simpatică, veselă, costum deschis de vară, ales cu îngrijire)

T. Enescu. Aici? Sau am greșit?

Elv. Ionescu. Când ai mai greșit tu, Tudorică? (*prezentând*) D-na Lelia Mihăilescu, d-l Teodor Enescu, avocat.

Enescu. Sărut mânușițele, doamnă. (*fixând-o*) Mi se pare că am mai avut plăcerea...

Lelia. Nu-mi reamintesc.

Enescu. E imposibil! Noi ne-am mai cunoscut.

Lelia. (*zâmbind*) Dacă e adevărat... va fi cu atât mai ușor.

Elv. Ionescu. Tu știi despre ce e vorba...

Enescu. Da! da! Consultația! Procesul! Partajul! Afacerea complicată! Sunt la dispoziție! O poruncă!.. doctrina și jurisprudența se vor îmlădia după dorințele d-v. Ascult!

Etvira. Ei bravo! Yă înțelegeți iute, eu mă retrag, Tudorică. Am lumea mea în pavilionul de lângă lac, unde e și taraful. La revedere, Tudorică.

Tudorică. Respectele mele! Respectele mele, Doamnă!
Efvira. (*Incet la ureche Leliei*) Curaj, scumpa mea!

SCENA IV.

- L. Mihail.** (*scoțându-și pălăria și mantoul de vară*) Imi dai voce?
T. Enescu. (*o ajută*) Mă rog...
L. Mihail. Nu șezi?
T. Enescu. Mersi?
L. Mihăilescu. (*încurcată*) Vrei să crești!
T. Enescu. Vreau! Prin urmare ai ținut să mă cunoști?
L. Mihăilescu. Exact.
T. Enescu. Iată-mă!
L. Mihăilescu. (*timid*) Ce să-ți spun? E o nuanță!
T. Enescu. O nuanță!
L. Mihăilescu. Firește! (*accentuând*) Eu am ținut să cunosc pe d-avocat Tudor Enescu iar nu pe d-l Tudor Enescu.
T. Enescu. Hm! Pentru?
L. Mihăilescu. Pentru un proces de familie.
T. Enescu. Așa? Ei! Atunci să vedem cum începe... căci de sfârșit nu se sfârșește dacă e proces serios.
L. Mihăilescu. (*prefăcându-se disperată*) Ah! am uitat actele, Doamne sfinte!
T. Enescu. (*plimbându-se prin pavilion*) Nu e nimic! Spune cât știi... pe din afară! Ce-ți aduci aminte.. Cum se începe...
L. Mihăilescu. (*oftând*) Uite! uite, e așa de complicat că mi-am pierdut firul... și firea!
T. Enescu. (*încurajând-o*) gândește-te... gândește-te! Aici inspirația vine ușor, plăcut, ca un dar dumnezeesc! Ești într'un pavilion... la aer de vară... frumos! O noapte splendidă... Se aude un sbârnăit de muzică. Totul e numai viață și armonie. Totul cântă! De jur împrejur numai prietenie... Gânduri bune... suflete vesele (*la sfârșitul acestor cuvinte s'a furișat neobservat și a sărutat-o pe gât*)
Lelia. (*tresărind*) Ah!
Tudorică. Uite așa se începe procesul!
Lelia. M'ai speriat.
Tudorică. Ce? Credeai că sunt la începutul carierei? Sunt advocat vechiu!
Lelia. (*încântată*) Bravo!
Tudorică. Așa-i că ți-am plăcut?
Lelia. Sigur! Ce repede mergi.
Tudorică. (*bătând din palme*) Comanda! Să vie comanda.
Lelia. (*oprindu-l*) Astâmpără-te! Ce vrei să vie chelnerul să ne întrerupă?
Tudorică. (*vesel*) Să nu ne întrerupă nimeni că-l omor.

SCENA V și VI.

(intră *chelnerul*)**Lelia.** Ah! a venit!**Tudorică.** De ce ai venit, domnule?**Chelnerul.** Fiindcă m'ai chemat!**Tudorică.** Foarte rău! N'ai talent. D-ta trebuia să ghicești că m'am răzgândit. Știi în cât timp m'am răzgândit? Intr'o secundă.**Chelnerul.** (*arogant*) Nu mă mir!**Tudorică.** Nu te miri? Destupă sticlele... Ești obraznic.**Chelnerul.** Sunt! Zic eu că nu sunt?**Tudorică.** Fructe avem destule!.. Șampanie idem... poți să te cari...**Chelnerul.** Ați luat masa?**Tudorică.** La 12 noatea? Ce'trebare e asta? Sigur că da! Eși afară să nu te mai văd pe aici că-ți tai picioarele! Pleacă! Să vii mâine!.. Poimâne... La anu...**Chelnerul.** (*toarnă șampanie în pahare, își toarnă și lui în pahar și-l dă peste cap*) În sănătatea d-v. Simpatici... nu jucărie! (*privindu-i în dragoste*) Ah Lumea mea, Lumea mea!**Tudorică.** (il ameniță cu o stică) Eși! Eși, că te omor. Te fac Mumm!.. Cordon rouge!..(*Ambii foarte însufleșiți și turnând cam des pahare*)**Tudorică.** Știi, ce mi-am zis adineauri cum te-am văzut?**Lelia.** ...că m'ai cunoscut odată!**Tudorică.** Da! Va zică e adevărat. Ne-am mai întâlnit undeva?**Lelia.** Intocmai!**Tudorică.** Unde?**Lelia.** Nu știu! Adu-ți aminte!**Tudorică.** (Își trece mâna pe frunte) Doamne! Trebuie să fie multă vreme**Lelia.** (*necăjindu-l*) O viață întregă...**Tudorică.** (*turnând*) Știi că sunt dispus să petrec în noaptea asta**Lelia.** Dar eu...**Tudorică.** Facem un program?**Lelia.** (*bând*) Facem! Întâi... mici hărțueli și apoi...**Tudorică.** Aruncătoarea de flăcări!**Lelia.** Imi place că ești vesel!**Tudorică.** Vesel? Sunt exuberant! Transportat! Nebun! Un vulcan!**Lelia.** (*încântată*) Ce bine!**Tudorică.** Să ne întâlnim tocmai acum?**Lelia.** Eu te cunosc de mult.**Tudorică.** Și eu... dar să fiu afurisit ducă mi-aduc aminte unde am mai văzut eu ochisorii ăștia de drac, sprincenile arcuite și năsucul ăsta parisian. Ah! cât ești de brunetă.**Lelia.** Calmează-te, și... toarnă te rog!**Tudorică.** Torn! Cum să nu torn! De ce m'am născut eu pe lume? Ca să torn! Ei acum spune de unde te cunosc eu?**Lelia.** Să spui?**Tudorică.** Te implor!**Lelia.** Ghici!

Tudorică. Ei de ce mă necăjești? Spune.

Lelia. Ce-mi dai?

Tudorică. Ai să vezi!

Lelia. *(îi pune mâna peste gură)* Oh! grozavule. Don Juan!

Tudorică. Ai să mă fierbi mult așa?

Lelia. *(gradând)* Te-am cunoscut... Te-am cunoscut, acum zece ani.

Tudorică. Cum? Cum, și unde?

Lelia. La parchet!

Tudorică. La Parchet, acum zece ani!

Lelia. Da! Erai Prim Procuror?

Tudorică. Așa e! Am fost!

Lelia. Ce deosebire! Pe atunci erai solemn și plictisit și vociferai!..

Tudorică. Sigur că vociferam... Din cauza lefei! Mică, mică de tot!

Lelia. Erai veșnic găbit... expeditiv... pe picior de ducă.

Tudorică. Din cauza polițelor... Trebuia să le preschimb mereu.

Lelia. Parcă ta aud strigând: „Mihalache! O sentinelă“

Tudorică. Da! da! da! Adevărat! Asta e vorba mea când făceam arestările: „Mihalache, o sentinelă“

Lelia. Erai rău! Rău de tot!.. Te dai la om!!!..

Tudorică. Exact! Adevărat! Și mai aveam încă cinci procurori... mai mici!

Lelia. În fine... ce să-ți spun? Erai nesuferit. Putea să plângă inculpatul cât vrea... nu te mișca,—Nu-l compătimei!

Tudorică. Așa le proceduram? N'ai învățat? Când judecăm ne îmbrăcăm în negru.

Lelia. Te-ai schimbat mult... colosal, ești vesel, prietenos, Ai o figură de om mulțumit.

Tudorică. Te cred! Acum stau bine! Sunt avocat la 4 Societăți petrolifere. N'ai auzit că am intrat în păcură?

Lelia. Am auzit!

Tudorică. Ei!! Cu toate astea... Anii cei mai frumoși ai vieții mele, sunt tot anii de magistratură! Procuror, instructor... prim procuror... Poate cam aspru puțin, cam brusc... dar cu pasul sigur, viguros, al omului care străbate o cărare în plină lumină... Nu că mă laud... dar am fost cineva!! Um om! o figură! ș'acum se vorbește de mine! Ei! De câte ori nu regret și mulțumirile sufletești de atunci cu care n'am să mă întâlnesc niciodată! Produce! produce păcura!.. Da trebuie să te speli! Dar spune odată pentru D-zeu... ce ai căutat acolo. Ai pățit ceva, ai căzut în categorie?! Ți-am luat interogatoriul? Ai dat ochi cu șeful?

Lelia. Cum nu! Cum nu! Am vorbit cu d-ta aproape o oră.

Tudorică. Când s'a întâmplat asta, soro? Spune mai repede. Fierb!

Lelia. Ai răbdare! Cu mine ai fost foarte drăguț! M'ai poftit pe scaun, frumușel mi-ai vorbit dulceag, mioros, mi-ai scris declarația cu mâna d-tale, te-ai uitat în oglindă, de două trei ori, ai jucat din ochi cât'ai putut... la plecare mi-ai strâns mâna atât de tare, încât eram gata să țip, să audă și Mihalache!

Tudorică. Va să zică de acolo te știu eu!! (*făcând sforțări de memorie*) Ah! așteaptă!

Lelia. Aștept!

Tudorică. Stai!

Lelia. Stau!

Tudorică. Ah! In fine! Afacerea Șerban Vasiliu! Martora. Ai fost martoră!

Lelia. In sfârșit! Ți-ai adus aminte.

Tudorică. Uite, vezi? Acum le văd pe toate... parcă aș fi la cinematograf. Personagiile se perindă... din ce în ce mai clare.

Lelia. Pe mine mă vezi?

Tudorică. Ei bravo! Cu ochii închiși! Da da! da! Acuma vin și eu de acasă! Martoră! In numele legii spune adevărul!

Lelia. Spun! Mi-e sete! și ce sete!

Tudorică. Ți-e sete? Ce bine! (*îi toarnă*) Delicioasă șampania! Ei! Acuma m'am luminat. M'am limpezit!

Lelia. Vorba vine!

Tudorică. Natural... vorba vine! (*ciocnește și bea*) Când ne-o fi mai rău să ne fie ca acum!

Lelia. Ca acum... și mai pe urmă!

Tudorică. Va să zică cu M-me Răduleanu am onoarea.

Lelia. In persoană.

Tudorică. Și de ce ți zice acuma Mihăilescu? Te-ai remăritat? Ai cazier?

Lelia. E numele meu de familie!

Tudorică. Cu Răduleanu ce ai făcut?

Lelia. E în Elveția.

Tudorică. In Elveția?

Lelia. La sanatoriu!

Tudorică. (*plin de admirație veselă*) L'ai și dus? L'ai instalat? Ești tare!

Lelia. Nu l'am dus eu, Domnule! Pe Răduleanu l'am iubit la nebunie și nu m'aș fi divorțat niciodată.—El m'a părăsit fugind cu o rusoaică.—In timpul procesului am vrut să mă omor.

Tudorică. Acum ți-a trecut?

Lelia. (*afliând*) Poveste veche...

Tudorică. Și cu ce te ocupi d-ta in prezent?

Lelia. Imi administrez averea.—Am casele mele și o moșioară respectabilă.—Muncesc ca un bărbat! Să mă vezi vara la seceriș printre țărani cu o pălărie mare de paie cât roata carului! E o frumusețe! Am făcut o școală pentru copii... și burse pentru elevii merituoși! Să vezi țărani cu mă respectă! Ei! (*suspînând*) Iarna vin și eu la București!

Tudorică. Cu recolta!! Bravo! Zi... Te ții de binefaceri... pe toată linia! Ești încântătoare!! Adorabilă. Ai răbdare! O să fie o nebunie!

Lelia. (*amețită*) Amestecă cu paiul! E mai spumos!

Tudorică. Amestec! De ce să nu amestec! Sunt gata! Al D-tale!

Lelia. Iarna îl las pe administrator...

- Tudorică.** (*transportat*) Cum? Ai și administrator? N'am spus eu? Ești desăvârșită! O perfecțiune!
- Lelia.** Mă placi?
- Tudorică.** Imens!! Te iubesc demult! de veacuri! Din clipa primului sărut al omului!!! E o nebunie! Tiii! Ce mă făceam eu dacă nu era afacerea Șerban Vasiliu.
- Lelia.** Te-ai mai interesat de mine?
- Tudorică.** Cum nu! cum nu! Cât am întrebat eu prietenii... Ce s'a făcut, domnule, bruneta aia cu ochii de drac... dar cine te-a văzut? Te ascundeai...
- Lelia.** La moșie.
- Tudorică.** Moșie? Hm? Administratorul!
- Lelia.** Ești impertinent!
- Tudorică.** Și d-ta divină! Divină! Ce fericită întâmplare și... să nu-mi aduc aminte! Știam ceva... și nu știam! Parcă-ți vorbisem... și parcă-ți nu-ți vorbisem!
- Lelia.** Dacă ți-aș fi plăcut cu adevărat, nu mă uitai.
- Tudorică.** Vezi că... am avut atâtea cazuri în cariera mea... și p'afară! Sunt zece ani! Ah! Cât am anchetat eu în zece ani! Poți să-ți închipui. (*se aud tăutarii cântând „Joyeuse Ballade”*) Au luat-o de la cap.
- Lelia.** Cine? Mihailidi! O ține până la ziuă! Cu siguranță.
- Tudorică.** Sunt fericit! Sunt fericit!
- Lelia.** Ce ți-a venit?
- Tudorică.** (*în culmea însuflețirii*) Știu eu?... sunt clipe de uitare... de bucurie... care te fură... te leagănă!.. Frumosul... Muzica... Dragostea... Clipe în care trăești cu intensitate, desăvârșit, complet!.. Când îți vine să strigi: Trăiască viața! Uite cum sunt eu acum! Aș îmbrățișa totul!.. Oamenii... plantele... cerul... infinitul...
- Lelia.** Infinitul? Altceva mai aproape nu ai?
- Tudorică.** (*sărutând-o*) Așa e! Și tu ești infinitul! N'ai idee ce bine mă simt.
- Lelia.** (*ciocnește*) Dar eu...
- Tudorică.** Știi... mă gândesc mereu...
- Lelia.** La cine?
- Tudorică.** La Hamlet!
- Lelia.** Aud?
- Tudorică.** „A fi sau a nu fi“ Ce întrebare stupidă? De ce să nu fii? Cu asemenea onorarii... La toate petroliferele, Fiat 90 H. P. Numai un suflet mare înțelege frumusețea vieții. A fi sau a nu fi!!
- Lelia.** Adevărat... de ce o fi fost Hamlet atât de trist?..
- Tudorică.** (*amețit*) Familia dragă! Medial! N'ai văzut! Danemarca! Ce țară! Ce obiceiuri! Părinții se scoală din groapă... Se'mbracă urât... umbă noaptea după copiii lor... li sperie! Ah! ce bine mă simt!
- Lelia.** Dar eu!

CONU COSTICĂ

I

E cald și bine în odăița joasă în care miroase a tot felul de doctorii.

Cum deschizi ușa și intri vederea ți se isbește de un dulăpior alb ale cărui cutii bine încuiate, ascund, după cât se șoptește, multe și importante documente privitoare la politica buzoiană a veacului trecut, adunate acolo de ani și ani de stăpânul iatacului, Conu Costică B. boer bătrân și respectat, care a fost în relații intime cu toate celebritățile plaiului.

Pe acest dulăpior, o armată de sticle, sticlute și clondire, de toate formele, de toate culorile și de toate transparețele se înșiră într'o ordine precisă și misterioasă ca în laboratorul unui alchimist...

Iată mai întâi „Balsamul doctorului Rosa“, adevărat elixir de viață, într'un flacon prețios, bine șlefuit, din care Conu Costică trage cu sfînțenie o înghițitură în fiecare seară, înainte de culcare; iată sticluța mult mai simplă cu acid boric în care-și moaie colțul batisetei dimineța și se șterge cu tactică ta ochi; iată clondirul cu spirt de-naturat din care-și toarnă în palmă în fiecare seară și-și fricționează repede pielea pieptului,—a spatelor și a cheliei, înainte de a dispărea găfâind cu cap cu tot sub plapuma de flanelă... și multe, multe alte sticlute și iar sticlute...

Între dulăpior și peretele opus, pe care se răsfață oglinda de cristal bun, în care Conu Costică își piaptână cu cochetărie mustățile și sprâncenile albe, în fața singurei ferestre cu gratii groase ce dă spre vișinii bătrâni care se îmbrățișază peste casă, nu mai e loc decât pentru un fotoliu și un birou mic, de lemn lustruit.

Și mai întâi fotoliul.

Mic, ros, acoperit cu o îmbrăcăminte roșie brodată, strâns între dulăpior și birou și rezimându-se pe amândouă, înfățișarea lui modestă și dosită nici nu ți-ar da de bănuț că rostul lui aci, în iatac, a fost cel dintâi între toate mobilele.

Aci au venit rând pe rând să se așeze în cursul celor cincizeci de ani de când e acolo, vizitatori iluștri sau obscuri, capete mărețe sau fețe plecate, spinările încovoiate ale bătrânilor prieteni, sau trupurile drepte ca lumânarea ale tinerilor nepoți.

Aci pe aceste petece rupte, au venit cu toții să se așeze în fața amfitrionului, care i-a privit pe rând prin ochelarii potriviți pe vârful nasului, cu capul acoperit de o căciulă monumentală, sau cu chetia goală, după rangul musafirului.

A !.. Căci s'au perindat mulți musafiri prin iatacul Conului Costică !..

Biurul vechi, poartă pe el, încălecate unele peste altele, rândurile nenumăratelor ceșcuțe de cafea, începând de pe timpul când era zapciu la Zilișteanca de ieșea 'n prag poruncind :

— Hei! Lisandre! Profiro!—Cafea! până mai anii trecuți, când se strecura tainic din iatac, se apropia de fiică-sa mai mică ce venea să petreacă vara la țară cu copii, o apucă cu două degete de ceață și-i șoptea încet, cu grija să nu fie auzit de musafiri :

— Sândico! Niște cafea, așa te-ași ruga!..” Doamne! Și frumoase au mai fost timpurile când era zapciu la Zilișteanca, fiindcă veni vorba de ele!

Toate povestirile din trecut Conu Costică le 'ncepe la fel, zâmbind dinnainte, cu ochii întineriți :

„Vezi Dumneata... când eram zapciu la Zilișteanca!..”

Ei da—frumoase au mai fost timpurile alea!

Toată valea răsuna de clopoțeii argintii dela brișca Conului Costică, care se ducea să-și vadă moșiile în sus spre munte, cutreerând satele frumoase cu Radu țiganu, vizitiul, pocnind din bici pe capră.

Frumoase timpuri!..

Curtea largă a Conului Costică forfotea de argași, de împri-nați, de vătășei... muieri veneau de sus, din munte cu cofițele de zmeură și fragi, și văzduhul răsuna seara pe lună de cântecele oaspeților!

Dar acuma casa e cuminte și curtea tăcută! Copii s'au împraștiat care încotro și Conu Costică rămas singur cu un argat bătrân ce-i ține de urât vara și iarna, se vede silit să și caute singur de toate nevoile gospodăriei.

De aceia, cutiile biroului de care vorbirăm sunt pline de lucrurile cele mai neașteptate ce ar putea folosi la o nevoie unui gospodar—ciocane și pile, cuie și piroane, curele foarfeci și bricege, păpuși de sfoară, feștile de candelă, dopuri vechi și noi, dela sticlufe de doctorii, de vin, și chiar de șampanie... nasturi și turte galbene de lumânări din noaptea Paștilor, pe care Conu Costică le aprinde cu evlavie, când tunetul zguduie valea din temelii și fulgerul aprinde crestele dealurilor din fața casei...

Deasupra biroului, pe postavul verde ieșit, mă mir de ce, că soarele n'a pătruns la el ferit-a sfântul, se 'nșiră: o lampă bătrână cu picior ce pare regina micului popor de antichități ce dorm unele lângă altele într'o pace deplină, o călimară de cristal plină de pete de cerneală violetă adunată acolo an cu an, vre-o patru tocuri cu penițele îngrijit șterse—pe care Conu Costică cu greu le împrumută vreunuia din nepoții ce-i umplu cartea în lunile de vacanță, zicându-i mai serios, mai în glumă, cu degetul ridicat, a amenințare :

— Ha bețișule! Da să nu care cumva să mi-l pui la loc neșters!

Apoi o cutie de scrisori—«Levelezo-lap»—un pieptene galben-un bețișor crestă pe care sta scris cu cerneală violetă: «răbojul por-cilor», un frumos ceasornic de aur cu monogramă dar... cu lanț d, aramă, reprezentând cele două faze din viața Conului Costică și în sfârșit, trase la o parte boarește, un vraf de catastife, condice și

ceasloave scorojite, numeroase, tipărite cu slove cirilice pe marginea cărora Conu Costică își însemnează după moda veche «jurnalul»

Și dacă vrei să vezi mai bine ce fel de om e Conu Costică, deschide la întâmplare una din ele.

Uite, la pagina 200 a «Vieților Sfinților»—acolo unde se povestește cu durere fuga sfântului urmărit de păgânii ce voiau să-l prindă și să-l ardă de viu se vede scris:

«7 Martie 1856, fiul meu Ștefănică răposat în vârstă de 4 ani» și mai jos:

«Astă seară 25 Noembrie un an,—nevasta bolnavă—stam colea la birou—ea 'n pat—numa auzim la fereastră un fâlfâit; vezi D-ta, cucuvaia o fi fost, ce-o fi fost—că numa bate cu ciocu 'n geam și nevasta de colo:

— Asta a fost pentru moartea mea, Costică. Să ai grijă de copil că eu mult nu mai trăesc!.. » Și 'n ajun de sf. Vasile a răposat».

Nu odată, când se află singur în odăiță, Conu Costică împins pe povârnișul trecutului, își potrivește ochelarii pe nas și se infundă în citirea celor scrise de d-sa în marginea ceasloavelor.

Tristă e, vezi d-ta, viața omului, și puține știi spune despre ea toate lucrurile neînsuflețite care au văzut-o și au însoțit-o până la ltmanul ei din urmă..

În iatac, pe lângă lucrurile de care vorbirăm, mai e un pat mare și primitiv cu perne la perete și suluri la capete acoperit de un macat bătrânesc. BCU Cluj / Central University Library Cluj

În fund e soba, o sobă mare de tuciu așezată pe un piedestal, ca un idol și ca o sfidare pentru fereastră care vine tocmai în capătul cellalt al iatacului—și care n'au voie să se mai deschidă de cum încep să pâlească frunzele vișinilor bătrâni—și atât. Între pat și sobă o lădiță cu actele moșilor vândute sau împărțite între cei opt copii.

Ca o mare care se liniștește după năpraznice furtuni așa s'a liniștit spre bătrânețe viața Conului Costică. Singur și potolit își duce viața întoarsă spre matca ei dintâi: cuibul părinților și al strămoșilor.

II

Astă seară e frig afară—toamna a venit mai iute de cât ne așteptam. Nepoții au plecat care încotro spre oraș după treburile și tinerețea lor... Câte un câine chelăcie prelung a jale și umbre mari parcă trec prin dosul geamului..

— Da du-te măi Ciupercă de mai dă o gură pe afară!

Se 'ncrunță Conu Costică ascultând îngrijat zgomotele nelămurite și argatul bătrân se scoală domol. Iese din iatac și merge de deschide ușa de lemn din fața pridvorului trezind odăile mari și goale..

În iatac soba arde, ușile sunt închise bine și Conu Costică pe fotoliul din fața biroului, cu surtucul strâns la piept, cu căciula îndesată pe urechi, cu mâinile încrucișate, sta dus cu ochii în peretele din față.

— Nu-i nimic, boerule!—zise moș Ciupercă întorcându-se și așezându-se la locul lui, jos, în fața sobei.

Se face o tăcere mare, în care nu se mai aud decât tictacurile ceasornicelor care parcă vor să se ia la întrecere și lemnele troznind în sobă..

Conu Costică rupe tăcerea cu glas domoș, care vine de departe:

— Mă Ciupercă, eu gândesc că 'n Petrăchești mai nu mai e nimeni cu care am copilărit noi! Măi, ce au mai murit! Măi, măi, ca frunza și ca iarba!>.

— D'apoi cum!—oftează unchiașul cu ochii în jărătec.

— Se prăpădiră și Gheorghe Grecu și Vanghele.

Bietu moș Gheorghe săracu, ședeam cu el la vite și numa l'auz că zice:

— Ei, boierule! Ce-ai să te mai uiți odată după mine și, n'ai să mă mai vezi!..“ Vezi d-ta, omul la bătrânețe dă o șugubină peste el și moare.. Măi, da ce-o fi acolo unde s'adună lumea asta care se duce și nu mai vine ferească sfântul?

— Apoi asta doar Dumnezeu Sfântul s'o știe, boierule! Păi așa zău!—răspunse moșul zâmbind și arătându-și nasul roșu în lumina jărătecului.

Și iar s'a lăsat o liniște mare în odaie, o liniște de țu țu urechile.

După lavița ferestrei unde sfârșesc de a se coace două grămezi de pere galbene ca ceara se abate un parfum dulce ca o ispitire, iar sus, deasupra patului, d'ntre icoanele sclipitoare, candela de argint cu pahar albăstrui ca azurul, asupra căreia se concentrează toată grija și curățenia casei, lucește ca o speranță..

Afară vueste vântul și porumbii îngălbeniți și trențuiți foșnesc ca și cum s'ar furișa printre ei cete de rău-făcători; dar în odăița veche bătrânii nu se mai gândesc la primejdiile din lumea aceasta.

S'au întors din lumea lor, în lumea celor cu care au trăit, pe cărâmul misterios și plin de întuneric al vieții viitoare de unde nimeni nu s'a mai întors vreodată..

III

Și-acuma, deși n'a trecut decât un an, în fața casei goale cu ferestrele deschise se ridică încet luna de după muche... Se ridică încet, și lumina ei umple curtea largă, se-agață în ramurile goale ale pomilor, pătrunde în velința mută, cuprinde aria pustie, privește 'n față porumbarele vechi împletite din nuiiele naintea cărora nu se mai aude râsul și glumele serilor de clacă, se furișază în toate colțurile și se miră, se miră că nimic nu mai e cum a fost; se miră mai ales că nu găsește în fața pridvorului după stâlpii căruia s'au scuturat bronzele roșii ale viței, un scaun vechi pe care stă un bătrân înfămurat în șubă, care începe într'un târziu, cu glas potolit, întorcându-se cu greu spre treptele de lemn unde stă adunat un argat bătrân.

„Vezi d-ta, Ciupercă, multe sunt stelele astea, dar tot nu's așa de multe ca răutățile omenești!..

Și colo lângă poartă în șoseaua luminată de lună cumpăna patului se ridică, înalță pe cerul presărat de stele scânteindu-și veșnicul ei cânt de jale“.

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Național : SONATA UMBRELOR ;

Teatrul Liric : T A N D R E Ţ E

D. Dominic a intrat în teatru cu o seriozitate puțin obișnuită. A oferit scenei inima și mintea sa, într'o vreme când fabricanți de piese teatrale oferă numai mișmașuri cu care vor să înșele lumea. D. Dominic nu s'a ferit nici de stângăcii, urmărindu-și stăruitor ținta. Numai artiștii conștiințioși, îndrăgostiți de arta lor, sânt în stare să nu fină în seamă sau să neglijeze efectele voite și ademenitoare, să prefere a-și spune gândul întreg chiar cu riscul de-a nu fi pe placul mulțimii.

Sonata Umbrelor e plină de greșeli de calapod. Și totuși, ascultând-o sau citind-o, îți răscolește sufletul, te silește să-i cântărești și să-i chibzuești cuprinsul. Unii au văzut într'însa o tendință misogină. Autorul însuși pare a-i fi îndemnat să vază așa ceva. În realitate însă în *Sonata Umbrelor* poate că e tocmai contrarul, în ciuda celor ce debitează rezonurul frate cu Sbilț. Femeea nu-i strivirea individualității artistului. Dimpotrivă, e sprijinul cel mai puternic. Dovadă că Ivan Nour, eroul d-lui Dominic, se prăbușește în clipa când a pierdut sprijinul femeii iubite. Singurătatea ucide sufletul artistului. Compozitorul din *Sonata Umbrelor* a înfruntat o viață întreagă, cu deplină liniște și încredere sufletească, opinia publică ce nu-i recunoștea geniul sau măcar talentul. Avea alături iubirea femeii care-i lumina viitorul. Numai când pierde iubirea, pierde și încrederea. Artistul crează prin iubire. Numai iubirea e creatoare.

În *Sonata Umbrelor* drama nu e nici sinuciderea fiicei eroului, nici necredința femeii. Drama se petrece în sufletul compozitorului care, dându-și seama că e lipsit de iubire, își vede zădărnicit tot rostul vieții, în trecut ca și în viitor, ne mai rămânându-i decât coborârea în mijlocul celor mulți ce se nasc, procrează și mor fără a lăsa vre-o urmă în lume. Este căderea din lumea mai bună a visurilor și a idealului, în noroiul vieții de toate zilele, fără perspective...

Nu e de mirare că *Sonata Umbrelor* n'a fost pe placul publicului și nici chiar al multor confrăți de critică amatori de marfă teatrală comercială. D. Dominic tulbură digestia spectatorilor săi, în loc să-i „amuze” îndrăzneala aceasta nu pot să i-o ierte cei ce savurează „patetismul filozofic” (sic!) din *Umbră* de peste drum...

Pentru aceștia s'a servit Compania Excelsior, la Teatrul Liric, îngrozitoarea *Tandrefe* a lui Bataille. Aici nu mai sânt stângăcii, nu mai este suflet; e comerț pur și simplu, e o bălăcire amabilă în cele mai interlope sgândăreli amoroase—toate aranjate cu o dibăcie străvezie de-a ațâța simțurile și deci de-a face bani. Avem drept erou un academician bătrân și libidinos care dictează piese de succes pentru amanta sa, o actriță tânără, un „monstru al cărnii”, cum își zicea ea însăși. Când moșul află că fata, nemulțumită de mângăerile lui, se

culcă pe unde poate cu diferiți băeți viguroși, se supără foc și o izgonește. Pe urmă, în loc să-și iea o femeie de vârsta lui, care să-i îngrijească reumatismele, celebrul autor (vrând probabil să reprezinte pe însuși autorul piesei) se împacă cu actrița, consimte ca ea să-și îndestaleze „monstrul cărnii” în brațele unui confrate mai tânăr, iar el se mulțumește cu „tandreța” ei. Ce anume o fi „tandreța” aceasta, e greu s'o pricepem, căci Bataille prea filozofează și poetizează când ar trebui s'o explice. Cum însă eroina se repede mereu la nevolnicul academician și, trăgându-l spre o canapea-pat, îl imploră să vie în brațele ei calde, credem că nu ne înșelăm traducând, „tandreța” cu „lubricitate” tăvălită în sos pseudo-poetic.

Bataille, ca un iscusit fabricant de succese, are însă grije să ofere acest noroi sexual pe tavă de argint și în petecute de mătase. Firește, numai în vederea rețetei. Prin urmare pune pe d-na Marioara Voiculescu să apară în toaletă de stradă, în pyjama, sărind pe coardă, jucându-se cu doi copilași, cu părul despletit într'un colț de canapea, în toaleta de recepție, răzând, suspinând, plângând, gemând, etc. Apoi un aparat fotografic; d. Manolescu pozează, cu bicornul academic, d-nei Voiculescu, iar mai târziu d-na Vecera Ionescu fotografiază pe d. Manolescu și pe d-na Voiculescu în momentul când se giugiulesc ca doi porumbei. Apoi un pian la care un curtezan al eroinei improvizează o declarație de amor. Apoi o stenografă care fixează scena trădării. Apoi mărturisirea cu inițială, cartea de telefon, apoi prietenul esind să consoleze pe neconsolatul academician, furnisându-i tinere actrițe debutante cu care zadarnic trece în camera de-alături... Și vorbărie nesfârșită, otrăvitoare, care vrea să fie poezie și filozofie.. Uf!

Și se zice *Tandreța* a avut succes la Paris!

Criticilor noștri teatrali, deobicei atât de severi cu piesele românești, li se oferă cu *Tandreța* un bun prilej de meditare. Să nu le scape numai din vedere că *Tandreța* e printre cele mai bune produse ale stagiunii actuale pariziene. Noi, în orice caz, față de *Tandreța* și alte asemenea ticluri industriale, în care seamănă insulta artei dramatice, preferăm de mii de ori strădaniile stângace poate, dar totdeauna cinstite ale autorilor români.

L. REBREANU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

GHEORGHE ASACHI

— VIATA ȘI OPERA LUI —

Editura „CARTEA ROMÂNEASCA”

Prețul Lei 14